
IN MEMORIAM

UDC: 1 Vattimo G.

Mario Kopic

GIANNI VATTIMO

(4. JANUAR 1936–19. SEPTEMBER 2023)

19. septembra je po mukotrpnem boju s Parkinsonovo boleznijo ugasnilo življenje Giannija Vattima, filozofa, ki je bistveno zaznamoval italijansko filozofsko krajino druge polovice 20. stoletja.

Rodil se je v Torinu 4. januarja 1936. Tam je med letoma 1954 in 1959 študiral filozofijo in literarne vede pri Luigiju Pareysonu. V Heidelbergu je v letih 1962–1964 kot štipendist Fundacije Alexandra von Humboldta študiral pri Hansu-Georgu Gadamerju in Karlu Löwithu. Od leta 1964 do leta 1982 je bil na Univerzi v Torinu profesor estetike, potem pa profesor teoretične filozofije. Bil je tudi gostujoči profesor na raznih univerzah v Evropi, ZDA in Latinski Ameriki. Bil je urednik in član znanstvenih odborov cele vrste italijanskih in tujih revij. Zelo je bil aktiven tudi kot komentator sodobnih italijanskih in mednarodnih kulturnih, političnih in širših družbenih dogodkov v vrsti italijanskih dnevnikov. Nekajkrat je bil tudi poklicni politik, poslanec v Evropskem parlamentu ...

Številne njegove knjige in krajša dela so prevedeni v tuje jezike: slovi kot eden izmed najbolj prevajanih in v svetu najbolj poznanih italijanskih filozofov.

Prevajal je tudi sam, denimo, poglavitno Gadamerjevo delo *Resnica in metoda* in tudi nekatera krajša Heideggrova dela.

Vattimova misel je postala splošno znana pod enotnim imenom *il pensiero debole*, šibka misel, oziroma *filosofia del declino*, filozofija zatona, ki je – in to ne samo v Italiji – v zadnjih desetletjih veljala za eno izmed najplodnejših in najvplivnejših krilatic sicer precej difuzne misli t. i. postmoderne.

V neprestanem dialogu s Heideggrovo, po mnogočem merodajno interpretacijo Nietzscheja je Vattimo uspel s pomočjo produktivnega privzajanja temeljnih uvidov in postavk samega Nietzscheja izgraditi originalno, sebi lastno filozofsko pozicijo in iz profesorja filozofije postati – filozof.

320 Bistvo interpretativne izgradnje Vattimovega lastnega stališča je predvsem značilno vrednotenje tega, kar je Nietzsche poimenoval *nihilizem*. Vattimo si je prizadeval iz Nietzschejeve opredelitve nihilizma izključiti sleherno sled »pesimizma«, saj je tega proglasil za podobnega poslednjim preostankom klasične metafizične težnje po tistem absolutnem, težnje, ki je deloma prisotna še pri Nietzscheju samem. Namesto tega v središče tolmačenja Nietzscheja, zatem pa tudi lastnega, na njem temelječega mišljenja, postavlja videz, igro in masko. Nietzschejev pojem dionizičnega Vattimo pri tem interpretira v smeri zavestnega in namernega »slabljenja« misli oziroma opustitve trdnosti, zanesljivosti, enoznačnosti jezika in mišljenja, tega, kar poimenuje ontološka obremenitev (*spessore ontologico*).

Tako kot je lastno stališče zasnoval na svojstveni interpretaciji Nietzscheja, je tudi v primeru Heideggrova Vattimo do lastnega nauka o »šibki misli« prišel s pomočjo pomembnih revizij ali opuščanj nekaterih od osnovnih postulatov tega drugega pomembnega misleca, čigar delo ga je neprestano spodbujalo. Čeprav je svoj prispevek k premišljevanju eminentno postmoderne teme *razlike* eksplicitno zasnoval na Heideggrovi misli ontološke razlike, se je Vattimo v njenem konkretnem razvoju, bolj kakor je očitno na prvi pogled, naslanjal tudi na francoske postmoderne mislece razlike od Deleuza do Derridaja. V Vattimov ogromni dolg Gadamerju nikoli nihče ni podvomil. Skratka, Nietzsche je pri Vattimu raztolmačen z eliminacijo nauka o nadčloveku in razumljen, ne kot tisti, ki metafiziko končuje, temveč kot tisti, ki jo preboleva, pri čemer nihilizem ni oblika preobrata metafizike, temveč oblika njenega prebolevanja (*rimettersi, Verwindung*). Heidegger pa je pri Vattimu raztolmačen z odstranitvijo njegove

vztrajne misli o drugem začetku (kar je po Vattimovem mnenju privedlo zgolj do mysticizma); namesto tega je poudarek na »nihilističnem« Heideggro, filozofu, odprtem za različnost, torej filozofu, ki je k samemu sebi prispel šele s svojo hermenevitično dediščino.

Nihilizem, prebolevanje metafizike kot opustitev samega temeljnega modela in zakona prevladovanja (*superamento, Überwindung*) kot takega, oslabiljena ontologija v obliki hermenevtike, odprte za pozitivno izkustvo medija in nove, bistveno medijsko posredovane komunikativne skupnosti, v kateri ni ostre razlike med tistim resničnim oziroma realnim ter tistim prividnim in iluzornim, so Vattima na koncu privedli tudi do novega izkustva *religije* natanko v smislu oslabiljenega krščanstva (*cristianesimo indebolito*). Zadnja etapa njegove misli je bila v glavnem posvečena artikulaciji slednjega.

V časih, ko govorimo o »povratku« filozofije v središče javnega prostora, je Vattimovo delo bilo in ostalo vzoren primer sloga, jasnosti in dostopnosti. Interpretiranje sveta je zanj bilo že tudi njegovo spreminjanje. Interpretiranje ne zrcali »objektivne resnice« zunanjega sveta na nepopoln in spremenljiv način. Interpretacija je, kakor je učil že Aristotel, nasprotno, odpiranje, v katerem se resnica konstituira s tem, da se artikulira. Sleherna interpretacija je doprinos k skupni resnici. Hermenevtika za Vattima tako privzame odprto demokratično vrednost. Kajti totalitarizem se ukorenini tam, kjer bi se ena interpretacija želela učvrstiti kot resnica. Zato je potrebno biti sumničav pri vsakem, ki trdi, da jo poseduje. Na drugi strani Vattimo neprestano poudarja tudi potrebo po mišljenju, sposobnem prevzemanja odgovornosti za razpad močnih, trdnih načel in struktur. Tudi v svojim zadnjih delih nas Vattimo nagovarja: emancipacije ne more biti brez interpretacije, kar pomeni, da sleherna interpretacija s sabo vedno prinaša osvobajajoči, emancipacijski naboje. In tako sugerira: »Doslej so filozofi verjeli, da opisujejo svet, zdaj je prišel čas, da ga interpretiramo ...«. Čeprav ne išče »pozicije suverenosti«, še najmanj v politični praksi, je hermenevtika tudi emancipacija, ker pripoveduje o epohi, ki ve, da je neizbežno kontingentna oziroma globoko zgodovinska. Vattimo je na Heideggrovi sledi v bistvu sledil zgodovini dolgega slovesa od Bistvovanja [Bivstvovanja; Biti] (*essere, das Sein*), ki lahko ostane samo v spominjanju (*Andenken*). Tako hermenevtika kroži v okolici Bistvovanja (*Essere e dintorni, Bistvovanje in okolica* je naslov njegove zadnje knjige).

Po objavi Heideggrovih *Črnih zvezkov* je Vattimo, zdaj že načetega zdravja, vložil velik trud v »rešitev« Heideggra. Kako? Enostavno, iz njega je naredil »krščanskega teologa«. Kajti reši nas lahko samo Bog. In pot do odrešitve bi lahko bila pot pavlinskega krščanstva. Vattimo emancipacijo tako raztolmači z religijskim ključem. To je podkrepil tudi s svojimi političnimi opredelitvami, ki so in bodo ostale več kot vprašljive. S salto v metafiziko je njegova šibka misel (*pensiero debole*) na koncu postala misel šibkih (*pensiero dei deboli*), reificirana kategorija, kljub temu da šibkost napotuje na odnos – nekdo je vedno šibek v primerjavi z nekom drugim, vendar šibki nimajo vselej prav.

322 Vattimove Sirakuze se bodo na koncu imenovala Caracas, če ne celo Teheran. Na eni strani so se nizale Vattimove odkrite pohvale Chávezu, svetlemu primeru socializma, na drugi strani hvaležnost Ahmadinedžadju ter tudi obsodba Izraela: »Izrael je najhujša škoda, ki sta jo ustvarila Hitlerjeva politika in holokavst.« Vattimov antisionizem – to je potrebno jasno povedati – se je hranil s starim markionskim antijudovstvom, ki ga je Cerkev že nekajkrat obsodila, in se napajal s teologijo substitucije – z odstranjevanjem stare zaveza naj bi bil omogočen triumf duha –, ki je v teku zgodovine povzročila že mnogokratno, tudi najhujšo škodo.

Hermenevtiko je na koncu svoje filozofske in življenjske poti Vattimo žrtvoval na oltarju katolištva, kakršno želi izbrisati hebrejski mesijanizem. Z drugimi besedami, hermenevtiki se je naposled izneveril v imenu trdnih stališč, stališč, ki imajo kategorična in aksiomatska obeležja. V prihodnosti se bomo morda morali vprašati, kako po reševanju Heideggra rešiti tudi Gianniya Vattima, tega velikega ter osebno izjemno milega in prijetnega filozofa, ki nas je zapustil in ki ga že danes močno pogrešamo.

Prevedla Alenka Koželj

phainomena

REVIJA ZA FENOMENOLOGIJO IN HERMENEVTIKO
JOURNAL OF PHENOMENOLOGY AND HERMENEUTICS

Phainomena 32 | 124-125 | June 2023

Passages | Prehodi

Alfredo Rocha de la Torre | Miklós Nyíró | Dario Vuger |
Ming-Hon Chu | Maxim D. Miroshnichenko | Jaroslava
Vydrová | Malwina Rolka | René Dentz | Igor W. Kirsberg |
Izak Hudnik Zajec | Primož Turk | Adriano Fabris

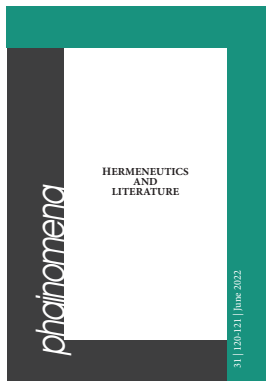
Phainomena 31 | 122-123 | November 2022

Cathrin Nielsen – Hans Rainer Sepp – Dean Komel (Hrsg. |
Eds. | Dirs.)

Eugen Fink

Annäherungen | Approaches | Rapprochements

Cathrin Nielsen | Hans Rainer Sepp | Alexander Schnell
| Giovanni Jan Giubilato | Lutz Niemann | Karel Novotný
| Artur R. Boelderl | Jakub Čapek | Marcia Sá Cavalcante
Schuback | Dominique F. Epple | Anna Luiza Coli | Annika
Schlitte | István Fazakas

Phainomena | 31 | 120-121 | June 2022

Andrzej Wierciński & Andrej Božič (Eds.)

Hermeneutics and Literature

Andrzej Wierciński | John T. Hamilton | Holger Zaborowski
| Alfred Denker | Jafe Arnold | Mateja Kurir Borovčič |
Kanchana Mahadevan | Alenka Koželj | William Franke |
Monika Brzóstowicz-Klajn | Julio Jensen | Małgorzata Hołda
| Ramsey Eric Ramsey | Beata Przymuszała | Michele Olzi |
Simeon Theojaya | Sazan Kryeziu | Nysret Krasniqi | Patryk
Szaj | Monika Jaworska-Witkowska | Constantinos V. Proimos
| Kamila Drapało | Andrej Božič | Aleš Košar | Babette Babich

